

JUBILEJ

Hanzi Tomažič

100 let – to je življenjska
doba štirih generacij.

strani 4, 5, 6, 7

UREDNIŠTVO

Urednice in urednik

To je moja Nedelja –
osebno o časopisu.

strani 8, 9

nedelja priloga

APRIL 2026

100 LET NEDELJE

Nova rast ob jubileju!

nedelja
NI TEDNA
BREZ NEDELJE

JUBILEJ NEDELJE

Z vami v stiskah in veselju

MATEJA RIHTER

V svojih rednih številkah in prilogah Nedelja odraža jezikovno, kulturno in identifikacijsko stanovitnost in življenjsko voljo slovenske narodne skupnosti, saj je njena zgodovina tudi nazoren primer za rast, pregon (leta 1941 so jo nacionalsocialisti prepovedali zaradi slovenskega jezika), nov začetek in prehod. V zadnjih dveh desetletjih se je preoblikovala iz tradicionalnega versko nabožnega časopisa v sodobni medij narodne skupnosti, ki se z izzivi časa sooča z obširnimi kulturnim in lokalnim poročanjem, z družbeno-kritičnimi tedenskimi komentarji, z otroško in mladinsko stranjo, s tedenskim tematskim težiščem in priljubljenim jezikovnim kotičkom.

V kakofoniji mnenj, ko je lahko vsaka uporabnica in vsak uporabnik družbenih omrežij tudi ustvarjalec le-teh, hitro pride do zmede. Časnikarji in časnikarke naj bi se v tej zmedi znašli in iz vseh informacij, ki jih dobimo nešteto, z dobrimi uredniškimi odločitvami postavljali v ospredje zgodbe, ki dajejo orientacijo in prinašajo smisel. Časovni pritisk je eden od vidikov našega dela. Čas po izidu številke je že čas pred izidom nove. Če v tem delu vidiš poslanstvo, lahko doživljaš tudi pristno veselje.

Kaj želi Nedelja pokazati? Da človek ne živi samo od kruha, da je lahko tudi teološki jezik razumljiv, ko govorimo v zgodbah. Želi navdušiti za to, da smo v odnosu s soljudmi, stvarstvom in Bogom. Ni več tako, kot je bilo nekoč, da novinarji razlagajo svet. Želimo si biti z Jezusom Kristusom blizu ljudem v njihovih stiskah in veselju.

Skozi vsa desetletja je časopis ohranil poslanstvo, ki zazna lepoto in bolečino, ki ju doživljamo v malem in velikem svetu ter ju posreduje v luči vrednot.

Preplavljeni smo s slabimi novicami in čutimo, kako nas to spravlja v malodušje. Nedelja si želi brez olepševanja zaznati tudi tegobe tega časa in istočasno ljudem vlivati upanje. Pri tem pa ostati zvesti svojemu poslanstvu: širiti veselo sporočilo v slovenskem jeziku.

Štirje stebri

100 let Nedelje, to je nekaj naredilo z 1

Pri urejanju Nedelje je pomembno, da smo časopis, še posebej pa, da smo časopis na Koroškem, ki izhaja v slovenskem jeziku in ga urejamo po načelih, ki jih zahteva moderen časopis. To naj je razvidno iz štirih stebrov, ki so za nas izredno pomembni.

VINCENC
GOTTHARDT

GLAVNI
UREDNIK
NEDELJE

2 Vsebina.

Prav tako sta pomembni vsebina in kakovost novinarskega dela. Čeprav delamo majhen časopis, je za nas novinarska kakovost na prvem mestu. Delamo tako, da se lahko primerjamo s kakršnimkoli pomembnim časopisom na svetu. Sicer smo časopis z majhno naklado, to pa ne pomeni, da za delom ni istega prizadevanja, kot bi delali za pomemben velik svetovni časopis. Kar že obstaja, nas sicer zanima in o tem poročamo, vendar smo najsrečnejši, če lahko odkrijemo kaj novega. Zavedamo se, da smo časopis slovenske narodne skupnosti, o kateri mislimo, da jo poznamo do podrobnosti, ampak treba je preorati to našo deželo, če je mogoče odkriti še nove osebnosti, odkriti zgodbe, ki še niso bile zapisane. Nedelja je bila desetletja dolgo vedno pozorna do ljudi, zato ji ti tudi veliko zaupajo. To je naš kapital. Ljudje nas poznajo, na njihovih domovih smo doma, tam nastaja bližina.

1 Oblika.

Pomembna je slika časopisa. To je grafična oblika časopisa z izbiro tipografije, v katero je seveda vključena posebna skrb pri izbiri fotografij. Z našimi fotografijami želimo biti nezamenljivi. Časopis mora v bralkah in bralcih zapustiti prijeten vizualni vtis.

Urejanja Nedelje

z ljudmi in deželo

3 Jezik.

Naš časopis izhaja na Koroškem v slovenskem jeziku. To je naša najdragocenejša ponudba za naše bralke in bralce. Teden za tednom z Nedeljo in vmes še s kako prilogo. Zato mora biti pri pisanju zelo pomembno to, da pišemo tako, da nas bodo v slovenskem jeziku ljudje razumeli. Pri tem nikakor ne gre za pisanje v kakšnem preprostem slovenskem jeziku, temveč gre za pisanje v jeziku, ki ljudem razumevanja ne otežuje. Bralkam in bralcem moramo pisati v lepi, pravilni razumljivi slovenščini. Jezik mora biti takšen, da si svojo slovenščino lahko izpopolnjujejo. To je naša dodatna naloga časopisa na Koroškem, ki piše v slovenskem jeziku. Zato radi obogatimo besedišče slovenskega jezika s kakimi posebnimi slovenskimi izrazi na Koroškem. Nedelja je eksistenčno povezana s tem, kako gre slovenskemu jeziku na Koroškem, zato je naša skrb, da ta jezik ohranimo čim bolj živ.

4 Robovi.

Ker smo tudi cerkveni časopis, ki ga krška škofija izdaja v slovenskem jeziku, v katerem je odslikano življenje narodne skupnosti in tudi življenje vernikov v krški škofiji, vedno gledamo tudi na robove. To so robovi v Cerkvi in to so družbeni robovi in to so robovi v narodni skupnosti. Plus nas vseh je, da vsi dobro poznamo naše ljudi in ti nam pomagajo odkrivati robove. Mi želimo odkrivati ljudi, ki jih še nismo imeli v časopisu in videti njihovo veliko »življenjsko delo«. Treba jim je prisluhniti. Zavedamo se, da ne moremo prej vsega vedeti, če kam gremo. Če poslušamo, slišimo marsikaj novega. Nedelja bo tudi v prihodnje zanimiva, če bo v njej teden za tednom mogoče odkrivati nova imena in če bomo dali glas tem, ki so kje skriti za odrskimi zavesami, ali ki drugače nimajo glasu. S tem da prihaja Nedelja teden za tednom na domove med bralke in bralce, je na mizi ali tudi v kakem kotu na klopi doma ali stanovanja slovenska beseda prisotna v tiskani obliki in je mogoče slovenske besede tudi videti. Že zelo zgodaj pa smo Nedeljo zasidrali tudi na spletu in v socialnih medijih.

” Nekaj vam zagotavljam v imenu Nedeljinega tima: tudi v prihodnje bomo delali Nedeljo z vsem srcem in kreativnim pogledom na izzive sodobnega časa.

Nedelja je najstarejši časopis slovenske narodne skupnosti na Koroškem. 100 let izhajanja Nedelje pomeni tudi, da povezuje najmanj štiri generacije bralk in bralcev in je tako postala neke vrste dom zaradi jezika in zvesta spremljevalka, saj prihaja teden za tednom na mizo njihovih domov. Nedelja sama je bila vedno lepa vizitka krške škofije v skrbi za slovensko narodno skupnost na Koroškem, ki se prenavlja in ostaja na višini znamenj časa. Nedelja pa je tudi vidno znamenje dežele Koroške, da je tu doma tudi slovenska beseda. In če se to dogaja sto let, potem je to nekaj naredilo z ljudmi, ki so jo brali, jo berejo in jo bodo brali. Nedelja je v preteklih letih zapustila na medijskem področju pomembne sledove. Na obzorju pa postajajo vidni že najnovejši.

JUBILEJ Hanzi Tomažič – 100 let – to je več kot le številka v arhivu. 7

Časopis, umeščen v avstrijski :

Dolgoletni glavni urednik Nedelje Hanzi Tomažič je na Novoletnem srečanju v Domu Sodalitete v Tinjah predaval o 100-letnici Nedelje. Združenje slovenskih duhovnikov na Koroškem Sodaliteta je stara 120 let, Nedelja pa je stara 100 let in jo je ustanovilo šest duhovnikov tega združenja.

100 let

je v novinarstvu, ki se že od same definicije hrani z novim, aktualnim, ažurnim, prava večnost. In mi lahko verjamete, da smo se ne samo enkrat, temveč vedno znova na uredništvu spraševali: Bomo doživeli 100-letnico Nedelje? Vzlic enkrat glasnejših, enkrat bolj tihih debat in razmišljanj o smiselnosti in gospodarski osnovi časopisa so me včasih grabili dvomi in malodušje.

1926

Pa sem si priklical v spomin tisto run-do duhovnikov na Zilji,

torej na skrajnem robu dvojezičnega ozemlja, ki so enkrat, tako po novem letu 1926, sedeli v župnišču v Borljah, šest jih je bilo in je prav, da jih priključimo tukaj v naš spomin: Ivan Lučovnik, ki je postal prvi urednik, je zbral okrog peščico somišljenikov, to so Tomaž Ulbing, Valentin Limpel, Valentin Podgorc, Anton Benetek, Štefan Singer, Franc Uranšek. Sklenili so to, kar je zapisano v prvih stavkih premierne Nedelje: »Že dalj časa čutimo na Koroškem potrebo svojega izključno verskega lista v slovenskem jeziku. Pričujoča prva številka Nedelje je poizkus tem željam in potrebam ustreči. Sprejem in odmev, ki ga bo list med ljudstvom našel, mu bode kazal nadaljnjo pot«. Kdo bi si mislil, da bo ta pot vodila do današnjih dni. Zadržanost v teh vrsticah si razlagam iz težavnih okoliščin tega začetka. Pomislimo: koroški plebiscit z vsemi za slovensko duhovščino dostikrat bolečimi osebnimi posledicami je bil šele pred dobrimi petimi leti. Nekateri, ki so sedeli v tej rundi, so doživeli celo osebno fizično nasilje. Vsepovsod je kazalo, da so že takoj po izidu plebiscita izpuhtele obljube po enakopravnosti in so bili koroški Slovenci, zdaj večinoma brez intelektualnega vodstva, izpostavljeni sovraštvu in maščevanju in pri razmišljanju o prihodnosti Slovencev na Koroškem je bilo več vprašajev kot

klicajev. Pa tudi položaj mlade avstrijske republike, ki je bila tako rekoč skromni ostanek mogočnega cesarstva sredi Evrope, je bil negotov. Šele leto prej so uvedli šiling in so tako zausstavili hiperinflacijo. Na obzorju pa so se že kazala prva znamenja svetovne gospodarske krize, ki je kar kmalu zaostрила družbene razmere in ponovno spravila na dan demone nasilja in sovraštva. Pa tudi nekaj čisto praktičnih vprašanj se je pojavilo: Kako pridejo manuskripti v tiskarno? Kje sploh se tiska? Pa so le rekli in sklenili – naredimo, poskusimo. In mreža bliskovito naraščajočih bralcev, zavzetih duhovnikov in pomočnikov po vseh farah je nosila optimizem in vizijo, ki se je najbolje kazala v samem imenu novega časopisa: nedelja!

1941

To prvo obdobje Nedelje je trajalo vse od ustanovitve do njene prepovedi leta 1941. Pobuda ob ustanovitvi je, kot rečeno, prišla z obrobja, prav srečno naključje pa je bilo, da se je leto po študiju na Dunaju na Koroško vrnil Rudolf Blüml, prav tako Ziljan, in je v Celovcu prevzel vodenje pisarne slovenske Caritas, nekakšne predhodnice slovenskega Dušnopastirskega urada. In ta centralni urad je prevzel administracijo Nedelje, ki je tako postala glasilo slovenske Caritas, in je kot taka kmalu postala edini kronist verskega in cerkvenega življenja med koroškimi Slovenci. Dokaj dragocene in zanimive so obširne predstavitve koroških far izpod peresa Stefana Singerja.

. To je življenjska doba štirih generacij. To je 5.217 Nedelj.

. in slovenski medijski prostor

Res pa je, da je bila Nedelja pač v duhu časa tudi list z močnim poudarkom na opozorilo o propadanju vseh vrednot, kot je zapisal zgodovinar Janko Malle ob 70-letnici časopisa. Vse bolj se zrcali v listu prav tako bližina do avstrijske stanovske države, kar ima brez dvoma opraviti s prelatom Blümlom, ki ni bil samo član koroškega deželnega zbora, temveč je imel osebne vezi predvsem z nekdanjim zveznim kanclerjem Ignacem Seiplom. Ker je prelat Blüml na škofijski ravni prevzemal vedno več služb, je skrb za Nedeljo zaupal še enemu Ziljanu – Filipu Millionigu in skupaj z Valentinom Podgorcem sta bila od tedaj tandem na čelu barke z imenom Nedelja.

Po anšlusu so se razmere za izdajanje slovenskega medija le še zaostrovale, tukaj imam letnik 1940 in ob listanju moram povedati, da je vzlic vojnih razmer in pritiska nacističnih oblasti list kar dobro »fural« skozi ta temni čas, saj nikjer ne najdemo kakega oportunističnega hvalisanja novih gospodarjev, v tem letniku lahko beremo celo o tem, da je izšla nova slovenska mašna pesmarica. Toda le nekaj mesecev pozneje je bilo konec – kot vsaka slovenska beseda v javnosti, je morala tudi Nedelja utihniti, na obzorju pa so že čakali bridki trenutki zasledovanja, izseljevanja, morenja, načrtnega izbrisanja vsega, kar je slovensko.

la 1941 začasno zaprle, potem pa so bili razmeščeni na nemške färe. Zanimivo je, da sta bila oba tudi v prvi vrsti pri obnovi časopisa, štiri leta pozneje. Kar dve odločilni razliki pa sta bili: Nedelja je od zdaj naprej postala tednik, ki je od božične številke leta 1946 naprej uradni cerkveni list krške škofije pač v slovenskem jeziku.

Tedenski ritem in široka mreža razpečavanja Nedelje s pomočjo duhovnikov, kopice poverjenikov in častnih raznašalcev po južnokoroških farah so omogočili, da je število naročnikov kar zavidljivo raslo in je daleč presegalo število obeh na novo nastalih koroških tednikov v slovenskem jeziku. S hitro napredujočim gospodarskim okrevanjem po vojnih let se je kar kmalu začel pospešen proces sekularizacije. Da je ta razvoj pri koroških Slovencih potekal počasneje, se dobro vidi ob primerjavi naročnikov med Kirchenblattem in Nedeljo, ki je bil za naš časopis vseskozi dokaj razveseljiv, če primerjamo razmerje števila nemško govoreče večine s tistim slovensko govorečih. Seveda pa je to dejstvo še povečalo odgovornost za poslanstvo Nedelje. Ne samo, da je bila marsikje edina vez do katoliške Cerkve, je bila dostikrat še edina povezava z narodnostno skupnostjo, pa čeprav je bila pač v hiši samo še zaradi babice ali dedeja.

gim vatikanskim koncilom in posledično s koroško sinodo, ki je postavila odnos med slovensko in nemško govorečimi na nove strukturno zapečatenе odnose, ki je na novo definirala vlogo laikov in posodobila cerkvene strukture. Vse to in dokaj zaostrena politična situacija v deželi pa tako imenovanem ortstafelšturmu so zahtevali tudi odgovor s strani osrednjega komunikacijskega sredstva slovensko govorečih koroških vernikov. Ko je bilo po nenadni smrti šentjanskega župnika Jožeta Vošnjaka, ki je eno desetletje vodil Nedeljo, jasno, da bo odgovornost za nadaljnji razvoj padla na Jožeta Kopeiniga, ki je takrat že operativno vodil Dušnopastirski urad. Intuitivno je prepoznal, da so za nadaljnji obstoj časopisa potrebni radikalne spremembe in novi pristopi, hkrati pa je videl, da so za to pravi trenutek, saj so tako v cerkvenih strukturah kot v družbi, kjer je v službe prihajala zlata generacija babyboom generacije, vsa znamenja kazala na razvoj in posodobitve. Tako si je rekel, spremembe so osebe in intenzivno je začel iskati tim, ki bi mu pomagal. Najprej še bili to še duhovniki, potem pa je našel v osebi Feliksa Bistra, zgovornega in samozvestnega laika zunaj koroškega mehurčka. Skupaj sta z zavidljivim tempom začela razvijati ideje

1946

Glavne protagoniste Nedelje so nacistične oblasti po napadu na Jugoslavijo 6. aprila

1976

Znotraj katoliške Cerkve pa so se začele dogajati tektonske spremembe z dru-

Časopis, umeščen v avstrijski in slovenski me

in ker je bil Jože Kopeinig vedno mož dejanj, se je Nedelja začela spreminjati tako rekoč v tedenskem ritmu: nove rubrike, nove žurnalistične zvrsti kot npr. redne tedenske komentarje s široko širino pri osebah in temah, Nedelja kot odprti dialoški oder ali velika skupna miza, kjer se smejo kresati tudi različna mnenja, recenzije, ofenzivne akcije za pridobivanje naročnikov – vse to je beseda postala, črno na belem, teden za tednom.

1981

Vse to ni ostalo neopazno, seveda je bilo tudi kaj kritike, toda Nedelja je bila nankrat v drugi orbiti, sredi življenja in vrvenja v času, ki je bil poln optimizma in hrepenenja po novem, drugačnem. Takšna je bila situacija, ko me je nepričakovano doletelo Jožetovo vprašanje, ali se ne bi priključil projektu obnove Nedelje. Sam sem prej mislil, da bi bil študij publicistike prava pot preveriti moje talente za tako zahtevno nalogo, toda to se nikakor ni skladalo s hitrostjo Kopeinigovih pričakovanj in ko sem videl njegovo veliko zaupanje, predvsem pa možnost praktičnega šolanja zunaj koroških meja, sem se podal na to rajžo. Ta korak vam zdaj ne pravim pro domo, temveč ker se v tem skriva kar več nauk – zaupati mladim, ne ostajati v lastnih mehurčkih, praksa pred teorijo, povezovanje z osebnimi poznanstvi in izkušnjami. Medijska akademija, praksa pri katoliški tiskovni agenciji Kathpress

na Dunaju in pa pri Družini v Ljubljani so meni in s tem tudi Nedelji skozi vsa desetletja odpirala vrata in mene ter časopis umeščala v avstrijski in slovenski medijski prostor. Nepoplačano!

S temi izkušnjami je bilo kljub moji nezkušenosti tako lažje prepoznati, kje bodo moji prvi izzivi. Seveda je bilo treba razvijati razne žurnalistične formate in najti svoj osebni stil pisanja, večji izzivi pa so bili premiki pri tehniki, pri procesih urejanja in nastajanja časopisa. Če si ogledamo celotno obdobje stotih let, lahko rečemo, da se tehnika produkcije pravzaprav ni spremenila od prvih začetkov do časov, ko sem začel kot mlad urednik. Ujel sem ravno še zadnje vzdihljaje svinčenega tiska. Tiskarna Mohorjeve je bila nameščena v Mohorjevi hiši: vsak torek mi je bilo treba samo po stopnicah dol v stavnico, kjer so izkušeni stavci žonglirali s svinčenimi črkami in zvižali oči, če sem mlad mulec predlagal še kako spremembo pri naslovu. Complicirano je postalo, če si hotel na stran postaviti fotografijo. Fotografijo si moral oddati tri dni prej, produkcija klišejev, tako smo imenovali svinčene ploskve, je bila zunaj hiše. Vse je bilo drago in dragoceno, in si se moral trikrat premisliti, kam in kako s slikami. Ko je prišel konec glasnega in umazanega procesa, je pa

tudi mene zajela nostalgčnost, ko sem videl solze v očeh tiskarjev. V stavnicah je zdaj papir nadomestil svinčene črke in črne magije navajene roke so zdaj s tankočutnimi skalpeli rezali in sestavljali papirnate stolpce, naše manuskripte pa so v posebni sobi prenašali na aparate, ki so bili prvi znanilci računalniške dobe. Še malo, pa so se računalniki selili na naše uredniške mize in se še dobro spominjam, da smo starejšega kolega lahko prepričali o novi tehniki samo tako, da je po pomoti padla sobna roža v ljubljenski pisalni stroj in ga tako naredila neuporabnega.

1996

Naslednja stopnja so bili tako imenovani desktop publishing sistemi, kjer uredniki celotni prelom opravijo sami in v tiskarno pošljejo po elektronski pošti datoteko z gotovimi stranmi. Vse te spremembe v nekaj letih! – najpozneje tukaj bi prejšnji model – duhovniki, ki opravljajo uredniški posel poleg njihove službe in dušnopastirskih zadolžitvev – prišel do svojih mej. In to je samo eno področje – digitalizacija v fotografiji, komunikacija z zunanjimi sodelavci po elektronski pošti, nove oblike rešerširanja, lektoriranje lastnih člankov – urednik mora danes biti vse, pisec, oblikovalec, fotograf, filmar, lektor in korektor. Pa je čakal še naslednji krog pospeševanja medijskega vrtiljaka – svetovni splet, kjer je bila Nedelja s samostojnim nastopom med sa-

mimi pionirji. To ima opraviti z mojimi osebnimi interesi pa tudi s srečnim naključjem v konstelaciji obeh cerkvenih časopisov. Na začetku devetdesetih let je glavni urednik Kärntner Kirchenzeitung postal Michael Maier. Dokaj ambiciozni novinar, ki je bil pozneje glavni urednik pri dunajski Die Presse, znanega magazina Stern in Berliner Zeitung in je ustanovil nešteto spletnih portalov. Imel je zaupanje škofa Kapellarija in tako je prišel do najsodobnejših računalniških sistemov in dobil o.k. škofije za novo podobo časopisa, ki mu ga je pripravil eden izmed vodilnih ameriških časopisnih dizajnerjev. Ob teh velikopoteznih korakih našega sestrskega časopisa smo v smislu enakovrednosti in dobrega medsebojnega sodelovanja tudi pri Nedelji dokaj zgodaj prišli do najsodobnejše opreme in profesionalne zunanje podobe in leta 1993 smo lahko uvedli že barvno fotografijo v časopisu, nekaj, kar za tisti čas sploh še ni bilo samo po sebi umevno. Tempo tehničnih sprememb pri medijih tudi danes ne pojema – včeraj socialni mediji, danes umetna inteligenca. Seveda se moramo danes spraševati, kam vse to vodi, saj vidimo dramatičen upad zaupanja v klasične medije, ki so vedno bolj ogroženi v obstoju, ne glede kako veliki in ugledni so bili in v katerem okolju nastopajo.

Pa smo spet tam: Uvrstitev. Globina. Povezanost. In pa Kopeinigor credo – Vsak časopis živi od zunanjega preprija in notranjega plamena.

Velika sreča mojega urednikovanja je bila, da nam je bilo navrženo vse to in da nas je vseskozi nosilo zaupanje vseh treh izdajateljev. Najprej Jožeta Kopeiniga, nato sedanjega škofa Jožeta Marketza in potem Tonča Rosenzopfa-Janka.

Tako smo lahko uvrščali, šli v globino, povezovali. V tem duhu smo razvili lično zunanjo podobo, ki daje bralcem orientacijo in usmeritev. V tem duhu je nastal koncept mesečnih prilog. V tem duhu je izšel jubilejni Zbornik s portreti devetdesetih osebnosti. V tem duhu smo razvijali vsebinske koncepte. Vincenc Gotthardt s svojim posebnim poslušom za našega človeka, z desetletji obstoječimi vezmi z umetniki, s svojim fotografskim talentom. Micka Opetnik s svojo zakoreninjenostjo v podeželskem kulturnem in verskem utripu, in ker je k nam prišla prek urejevanja otroške mavrice s svojim izpiljenim čutom za vse fasete družinskega življenja, s svojim samozavestnim vnašanjem ženskega vidika v družbeni in cerkveni vsakdan. Lojze Pušenjak s svojo teološko ekspertizo, izostrenim pogledom na svetovno Cerkev in s svojim vestnim popravljanjem napak in svojo zavestjo, da je skrb za lepo in pravilno slovenščino ena osnovnih nalog slovenskega časopisa na Koroškem. Skoraj tri desetletja smo v tej sestavi tvorili uredniški tim Nedelje, kar je v tej kratkotrajni in stalno spreminjajoči se branži gotovo nenavadno.

»**Nedelja nam garantira v koroški katoliški Cerkvi samostojnost, prepoznavnost naše biti, pristnost in izvirnost naše identitete,**«
nam je ob enem naših jubilejev napisal zvesti bralec in mislim, da je to dokaj dobro zajel.

2018

Po prvem laiku je pred devetimi leti glavna odgovornost prešla v ženske roke. Čeprav sta občasno vodili uredništvo za nekaj časa profesorica Marija Perne in naša urednica Micka Opetnik, je Mateja Rihter prva ženska glavna urednica. Sploh je sedanje uredništvo z Gabi Frank, Alexandro Praster, Brino Kušej in Lauro Praster trdna ženska domena in je samo večno zvesti Vincenc Gotthardt moška trdnjava z zdaj najdaljšim stažem urednikovanja pri Nedelji. Že samo s tem se spreminja pogled in pristop Nedelje, se vnašajo novi pogledi in način posredovanja zgodb.

Če danes mlad človek odpre Nedeljo, to stori v neprekinjeni verigi, ki sega vse do njegovega pradedca. Že 100 let se vesela vest o božji navzočnosti v našem življenju, o trdoživosti in vztrajnosti našega jezika in kulture širi iz roda v rod. V domačem slovenskem jeziku se prenaša od pradedov na stare starše, od staršev na otroke.

Nedelja je neke vrste rdeča nit, ki povezuje te štiri generacije. Je 'družinski spomin', ki leži na kuhinjski mizi, medtem ko se svet okoli nas radikalno spreminja. Je opozorilo, da človek ne živi le od kruha.

Nedelja in jaz

Nedelja je zame nekaj, kar je že desetletja dolgo del mojega življenja. Ne-

delja zame v slovenskem kulturnem prostoru ni

samo izjemen časopis, ki so ga delali in ga delajo ljudje z vsem srcem, ampak je tudi neke vrste lep dokaz, kako je mogoče medijsko najti odgovore na izzive časa. z Nedeljo si na Koroškem služim že nekaj desetletij vsakdanji kruh s slovensko besedo, pa čeprav ta postaja vedno tišja. Na Nedeljo sem vedno gledal tudi kot na nedokončan umetniški projekt, pri katerem je mogoče kaj opustiti in mnogo ustvarjalnega dodati.

Vse z Nedeljo in menoj se je začelo v domači fari v Melvičah. Takrat še ni prihajala po pošti. Moral sem jo hoditi iskati v zakristijo, včasih sem jo tudi še komu nesel v hišo. Papir, črke in besede – tega sem bil že od malega radoveden. Pa se je potem zgodilo, da sem v Nedelji prvič prebral svoje ime in je bila objavljena tudi prva fotografija. Nato sem v počitnicah delal pri Nedelji, za tem ob študiju. Postal sem urednik in spoznaval, kako se vse spreminja pri tisku, kako fotografije iz črno-belih postajajo barvne in kako se Nedelja oblikuje in kakšno je zadovoljstvo vsak teden, ko je Nedelja spet na mizi. Verjemite mi, življenje brez Nedelje bi bilo zame zelo dolgočasno, to pa še predvsem zaradi tega, ker mi je prav Nedelja odprla mnoga vrata v domove mnogih ljudi slovenske narodne skupnosti v Rožu, Podjuni in Zilji in mi tako razširila moj domači kraj na celo južno Koroško.

VINCENC GOTTHARDT

Nedelja ima ime, težo in stoletno zgodovino. Nedelja

ni le časopis, ki pride vsak teden v domove. Nedelja je glas.

Glas vere, glas narodne skupnosti, glas kulture, glas s pomenom. In jaz delujem za Nedeljo in v Nedelji. Teden za tednom. Že od 2. septembra 2019 naprej, ko sem začela kot urednica Nedelje. Do danes se številke Nedelje nizajo. Skoraj 300-krat sem jo sooblikovala tudi jaz. Petdeset števil na leto. Vsaka Nedelja ima svoj obraz. Vsaka številka je majhen odtis časa, a tudi odtis mene. Misli, ki niso ostale le osebni. Pogovori, ki so postali črke. Podobe, ki so se ujele v fotografijah. Nedeljo vsak teden gledam, sooblikujem, berem. Včasih zavestno, drugič mimogrede. Tako tudi nastane. Včasih zavestno, drugič mimogrede. Ko hodim po mestu, poslušam ljudi, ali pa ko sem sama s sabo. Tudi takrat nastaja Nedelja. Tako je nastala tiha meja, ki se je sčasoma zabrisala med delom in življenjem, med javnim in zasebnim, med tem, kar je zapisano, in tem, kar ostane v meni. Nedelja za mene ni več le časopis krške škofije. Nedelja je kot očala, skozi katero gledam svet. Nedelja pa je tudi rezultat mojih spoznavanj, mojih misli, mojega vidika na dogajanja, na svet. Morda zato ne morem reči: tukaj se konča Nedelja in tukaj se začnem jaz. Ker, vseeno kjer sem, vseeno koga srečam in vseeno kaj delam, vedno delam tudi za Nedeljo.

ALEXANDRA PRASTER

Most med besedo in bralci.

Delati za cerkveni časopis zame ni zgolj poklic, ampak poslanstvo.

Kot lektorica in tudi urednica sem počaščena,

da smem soustvarjati in biti delček zgodovine časopisa. Moje delo zahteva natančnost, občutek za jezik, vsaka beseda, ki jo preberem, popravim ali oblikujem, nosi odgovornost, da ostane zvesta resnici, da je razumljiva za bralca in bralko in da posreduje sporočilo na spoštljiv in jasen način.

Nedelja je za našo narodno skupnost izredno pomembna, saj je pomemben glas ohranjanja identitete, vere in kulture. Slovenščina, ki živi v prispevkih, je več kot sporazumevalno sredstvo – pomeni vez s koreninami, dediščino in prihodnost. Tako je skrb za jezik tudi skrb za skupnost samo. Uredniki in urednice smo most med besedo in bralcem. Imamo odprto srce za vsebine, povezani smo z domačimi ljudmi, beležimo radosti, stiske, vero, bogato in pomembno kulturno dogajanje. V čast mi je, da smem sodelovati pri časopisu, ki že sto let povezuje ljudi, jih nagovarja in spremlja v vsakdanjem življenju. Nedelja ni le zbirka člankov, temveč prostor srečevanja, pričevanja in upanja.

Družba se spreminja in vera danes ni več samoumevna, spreminjajo se tudi bralne navade. Nedelja je doma tudi v digitalnem svetu, s spletno stranjo in prisotnostjo v socialnih medijih. Zato je naloga Nedelje še pomembnejša, saj ne nagovarja le z informacijami, temveč z življenjem: z zgodbami ljudi, z njihovimi vprašanji, stiskami in upanjem. Bralce dosega tam, kjer so – v družini, skupnosti, kulturi, veri in vsakdanjih izzivih. Njena moč je v bližini človeku, v jeziku, ki je domač in živ, ter v vsebinah, ki vabijo k razmisleku in poglobljanju.

GABI FRANK

FOTO: KLAUS EINSPIELER

To je tim Nedelje: izdajatelj Janko Krištof (levo) Laura Praster, Vincenc Gotthardt, Brina Kušej, Gabi Frank in Alexandra Praster

Nedelja je bila vedno na mizi, pa naj je bilo pri dedeju in bici ali doma. Ko sem bila še majhna in seveda še nisem znala brati daljših besedil, sem kljub temu vedno z zanimanjem brala zadnjo stran. Besede v različnih narečjih so me pritegnile. Pogosto so se ob tem začeli tudi pogovori o narečjih, šmihelskem in radiškem, ki ju govorimo v naši družini. Kasneje, ko sem tudi sama začela pisati za Nedeljo, sem ob obiskih pri dedeju in bici opazila, s kakšnim veseljem sta brala moje prispevke. Najbolj ponosna sta bila predvsem na to, da pišem v slovenščini in s tem skrbim za naš jezik. Vedno je bila zame pomembna tudi določena kakovost jezika – prav ta pa je pri Nedelji izredno pomembna, za kar sem ji zelo hvaležna.

BRINA KUŠEJ

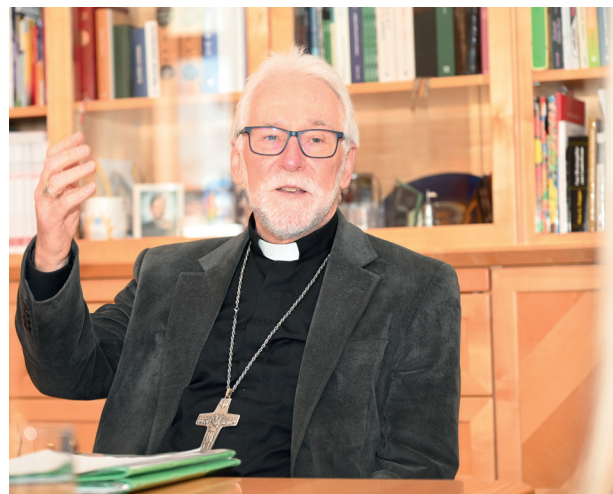
Z Nedeljo sem povezana že nekaj let. Že zgodaj sem odkrila, da mi pisanje ne le leži, ampak me tudi veseli, zato sem vsako poletje od leta 2023 naprej opravljala počitniško prakso na uredništvu Nedelje. Od prvega dne naprej sem se počutila sprejeta in kot del ekipe. Danes, ko poleg študija delam kot urednica Nedelje, je ta občutek še močnejši. Hvaležna sem, da sem bila tako lepo sprejeta in da lahko rastem v tem okolju. Velika čast je soustvarjati najstarejši slovenski tednik na svetu. Posebej zanimivo pa je, da je bila Nedelja ustanovljena v Ziljski dolini, danes pa jo soustvarjamo kar trije Ziljani. Uredništvo Nedelje je s časom zame postalo več kot le delovni prostor. Skupaj se smejimo, delamo, ustvarjamo, pijemo kavo, se pogovarjamo in še veliko več. Ni tedna brez Nedelje – in prav to najbolje opiše, kako je postala pomemben del mojega življenja.

LAURA PRASTER

Nekoliko drugačen intervju s **škofom Jožetom Marketzem**, ki ga je zanimalo, kaj bi mladi radi povedali njemu

Vprašanja so na mizi,

Na Nedelji smo tokrat želeli imeti s škofom Jožetom Marketzem nekoliko drugačen velikonočni intervju. In kakšen je lahko takšen intervju? Pa smo vprašali profesorja verouka Christiana Uraka na Slovenski gimnaziji, kaj pravi, če bi s svojimi dijaki šel na obisk k škofu. Z dijakinja-mi in dijaki 6. b in 7. b. razreda je razmišljal o vprašanjih in nazadnje se je šest dijakinj in dijakov dobro pripravljenih odpravilo k škofu na intervju. Divina David (6. b), Lia Salzburger (6. b), Leon Roblek-Jug (6. b), Štefan Smrtnik (6. b), Rafael Oraže (7. b) in Nikolai Kontschitsch (7. b) so ga obiskali v njegovi pisarni v škofovi rezidenci v Celovcu.

Škof Jože Marketz je prišel v sredo, 18. marca, ob zmenjenem času skozi zadnja vrata z ene izmed sej in nekaterih drugih srečanj. Vprašanja so pred mladimi na mizi, vendar je škof hitrejši. Začne: »Naslednji torek imam trikrat ali petkrat za radio takšen intervju in za televizijo dvakrat. To je ves dan in žto ni lahko. Živiš še v čisto drugem

kontekstu in naenkrat moraš govoriti o veliki noči.

Me že zanima, kaj boste vi meni povedali. Zakaj tako začnem? Pred kratkim sem bil povabljen v neki župnijski svet. Tam je bilo dekle v vaši starosti, drugače pa so bili vsi starejši. Dekle nič ni reklo. Po seji župnijskega sveta sem jo še enkrat srečal, pa sem jo vprašal, kaj vi mladi pričakujete od Cerkve in od nas in je rekla: Poslušajte nas že enkrat. Zame je to, kar mladi povedo, zelo pomembno. O veri vedno več mladih ljudi ve vedno manj, ker jim starši ne govorijo o veri. Vendar mladina ni tako neverna, kot nekateri pravijo. Imajo vero. In danes sem mislil, kako bi bilo lepo, če bi vi malo o svoji veri govorili, na primer kaj lahko pomeni velika noč za vas, za človeštvo in za našo družbo. Pogovor se je razvil pozneje. Najprej je začel na pripravljena vprašanja odgovarjati škof.

Lia: Kaj bi bili danes, če ne bi bili duhovnik ali škof? Ste imeli kot mlad človek kakšne druge sanje?

Škof: Da, pravzaprav zelo konkretne sanje. Bil sem na Plešivcu in ne na Slovenski gimnaziji. Tam tudi do četrtega razreda nisem imel kakih sanj. Potem sem pa začel razmišljati, kaj bi postal, ko sem bil v petem, šestem in sedmem razredu. Rad bi postal diplomat. To so bile moje sanje in seveda, potem sem se malo informiral in sem izvedel, da moraš študirati pravo. V glavnem to

študirajo diplomati. Potem sem si mislil: Da, to bi verjetno znal, ampak znati moraš tudi cel kup jezikov, na primer francoščino, angleščino in še kaka dva ali tri dodatne jezike se moraš naučiti. Potem sem si mislil, da bo to zame pretežko in da ne bom zmogel. Zanimivo pa je bilo potem, ko sem šel svojo pot. Bil sem veliko po svetu in sem se naučil mnogo jezikov. Pa tudi pravo bi zmogel, saj sem teologijo tudi. (smeh) Nekaj se lahko iz tega, kar sem vam sedaj povedal, naučite za življenje: Nikdar ne smete misliti, da česar ne zmorete, preden niste tega poskusili.

Divina: Ste bili v šoli dober matematik ali vam je bil kak drug predmet ljubši?

Škof: Matematik pa sploh nisem bil. Jaz sem bil bolj za jezike. Imeli smo še grščino pa latinščino, tudi nemščino. Slovenščine na Plešivcu skoraj nismo imeli. Angleščino sem se moral pozneje naučiti, profesor, ki smo ga imeli, ni bil dober. Zgodovina me je že vedno zanimala.

Štefan: Ste včasih tudi osamljeni? Kako se takrat soočate s tem?

Škof: O tem veliko razmišljam. Imam res veliko dela in nimam občutka, da sem osamljen. Je pa ena velika razlika med biti sam pa biti osamljen. To je zelo pomembna razlika. Sam sem vsak večer, ko pridem domov, in v ponedeljek imam svoj prosti dan. Nimam občutka, da sem osamljen. Biti osamljen

vendar je škof hitrejši

pa pomeni biti brez odnosa. To je že problem za ljudi in tudi za duhovnike. Župniki pač nimajo partnerice ali pa partnerja, navadno so sami. Med drugimi ljudmi je pa tudi veliko takih, ki živijo sami. Pri tem vprašanju pa se lahko prvič srečamo z vero. Če si človek veren, te to pelje v odnos, in nisi več osamljen. Si še sam, ampak ne osamljen. Tam, kjer jaz stanujem, je zraven cerkev. Moje stanovanje je ob tej cerkvi in če naredim tri korake, gledam dol v cerkev – in to je že nekaj izrednega. Če se počutim samega, se usedem v cerkev in se mi zdi, da mi mine ta samota in nisem več osamljen. Drugače sem pa večkrat vesel, če sem enkrat sam.

Nikolai: Zakaj naj bi se mladi danes sploh postili? Ima to še smisel?

Škof: Da ima post smisel, nas vi mladi učite. Mladi se spet začenjajo postiti. Ne pijejo več alkohola ali pa se s kolesom vozijo in ne z avtom. Ali pa se postijo mobilnih telefonov. To mora že imeti kak pomen. Vse religije na svetu to poznajo. In sicer, če nas čaka nekaj pomembnega v življenju. Pred posvečenjem duhovnika naj bi se tisti, ki bo posvečen, malo postil. In tudi škof, ki ga posveti, naj bi se postil. To se pravi, vedno ko je kaj pomembnega v življenju, npr. velika noč ali božič – imamo post. Prej kdaj je bil tudi advent postni čas, to lahko vprašate vaše babice. In zdaj v postu se postimo. Zmeraj, če je kaj posebnega, kot zdaj veli-

ka noč, se postimo. Pomeni, da postane glava bolj sveža, postane prazna. Pripravimo se, da lahko kaj novega pride v tvoje življenje, tudi kaka nova misel. Morda se postiš pred velikim osebnim praznovanjem, pred novo službo. Kakšen dan ali dva prej, to pa ne pomeni, da se odrečeš samo hrani. Glavno je, da se malo sprazniš in se potem spet napolniš. To po moje mladi tudi tako delajo in to ni le verska stvar. Post je nekaj človeškega.

Rafael: Se tudi vi osebno postite – in čemu se najtežje odpoveste?

Škof: Jaz nisem tako odvisen. Kar sem si rekel, zdaj ko sem škof, je bilo, če bi se alkoholu odpovedal. Ampak jaz ne pijem toliko, da bi imel težave. Potem sem si pa mislil, da so ljudje tudi veseli, če v gostilni par možejev skup stoji in me vprašajo: »A boste kako pivo?«, da potem z njimi popijem eno pivo. Ampak v postu se že odpovem. Zanimivo pa je, da sem že drugi, tretji dan čisto pozabil na vse, da se postim. Ta čas je res napet čas. Ne vem, kaj vi doživljate, ampak meni se zdi, da je eno za drugim, da sploh ne veš več, kaj je bilo. Ampak se potrudim.

Leon: Katera je vaša najljubša cerkev in zakaj?

Škof: Zanimivo. Gotovo bom imel katero, ampak jih toliko poznam po vsem svetu. (smeh). To pa je težko. Ena je v Št. Lipšu, je zdaj lepša kot prej in je

moja domača farna cerkev. Danes ljudje tako lepo gledajo nanjo. Ali pa ta cerkev, zraven katere stanujem. Ta je zanimiva. Ob sobotah in nedeljah imajo Rusi tam svoja bogoslužja.

Škof: A veste kaj je ikonostaz?

Štefan: Ne.

Škof: Pri Rusih je tako, da duhovnik stoji za ikonostazom, to pomeni, da je spredaj veliko ikon, skozi katere ne vidiš, je vse zaprto, in zadaj je duhovnik, ljudje pa sedijo na oni strani in pojejo. Duhovnik dela najpomembnejše zakrito. Tudi celovška stolnica je zanimiva. Ne morem reči, katera je najlepša. Seveda je kup cerkva tudi v Rimu, ki so lepe.

Leon: In od tujih cerkva po svetu, katera je najlepša?

Škof: V Rimu so zelo lepe, ampak do cerkve more najti vsak sam svoj odnos. Kaj pa vi rečete? Imate vi kako cerkev?

Štefan: Cerkev v Kortah.

Lia: Tista pri Božjem grobu. Ta je tudi ponoči tako lepa, ker jo osvetlijo.

Škof: Ja, ta je lepa in čez dan je tudi lepa. Mi imamo veliko cerkva. Okoli tisoč na Koroškem. V Rimu jih je 660, samo v enem mestu.

Divina: Jaz pravzaprav nimam najljubše cerkve.

Lia: Če je Bog ljubeč Bog, zakaj potem v Svetem pismu beremo o vojnah? In zakaj je celo Božji sin moral umreti na križu?

Škof: Nimam čisto pravilnega odgovora na to. To je zelo težko vprašanje in ljudje se močno sprašujejo, kako je v Iranu in v Ukrajini. Sveto pismo nam pač pripoveduje, da je to del družbe, del našega življenja, ter da Bog na določen način vedno intervenira. To, kar se mi lahko naučimo ob vojnah, je to, da Bog spremlja ljudi v takih situacijah. To je stvar vere. In zdaj smo pri veliki noči: »Smrt ni zadnje.« Trudimo se, da v to verujemo. Če kdo umre, ki si ga imel rad, ta vprašanja vedno pridejo. Moj atej je umrl lani. Mi otroci smo bili vsi zraven in sedeli okoli mize. Vsi smo sedeli in nam je tam umrl. Bil je star 97 let. In nenadoma naša Kristina reče: »Poglejte tateja, on umira, pogledajte ga.« Vsi smo ga gledali in nismo vedeli, on ni več izdihnil in nič. In je bilo enostavno tako. Jaz rečem tako: »Življenje je iz njega šlo.« Življenje je tisto, kar je šlo, eni pravijo duša. Meni se je tako zdelo, ko sem ga gledal, sem mislil, da gre samo za življenje. In zdaj je bil on 97 let star, telo ni bilo več dobro. In zato potem enkrat življenje reče: »Tako, v tem truplu ne morem več živeti.« In potem življenje gre. In zdaj je vprašanje, če izdihnimo, kam gre življenje? A je življenja konec, vsega konec, kar smo doživeli z vsemi občutki? Ali pa življenje le ostane? Vstane in čaka nato, da se spet vidimo. Ko sem očeta gledal, kako je izdihnil, sem si mislil, da je to nekaj lepega. To tudi hočem doživeti. Smrt bo vsakega obiskala. Seveda, če umre mlad človek, se vsi sprašujejo, kaj smo naredili, zakaj nismo tega preprečili. To je jasno. Na drugi strani pa vemo, da pride ta trenutek. Moje vprašanje pa je, kaj je potem? Na tem svetu nam je izročeno življenje z vsemi talenti. Imamo odgovornost za svoje življenje. Seveda pa ne gre vedno vse dobro. In naenkrat je vsega konec, kaj pa bo potem z menoj? Na koncu pa obvelja spet vera, če jo imaš. Včasih jo zgubiš. Potem spet pride. Včasih ti jo kdo drugi da z besedo. Vem, odgovori niso točni.

Divina: Ste vi kdaj osebno dvmili v vero – posebej glede vstajenja?

Škof: Seveda. Trenutno je čuden čas. Res se človek velikokrat vpraša, zakaj Bog lahko to vse dopušča, kar zdaj doživljamo in predvsem kar drugi doživljajo. Tudi papež Frančišek je večkrat o tem govoril, da je tudi on dvomil o veri. Mati Tereza je večkrat pisala o dvo-

mih. Dvom je druga stran medalje. Na eni strani sta vera in zaupanje, na drugi pa je dvom. Vi ste v starosti, ko to veste. Če se zaljubiš v kakega človeka, je to enako. Prepričan si, da je prav ta človek človek za moje življenje. In včasih se kaj zgodi ali ti ta človek reče eno samo besedo in kar naenkrat se začneš spraševati, a je to res tako. To je zelo človeško. Z vero pa nam ne gre drugače.

Štefan: Zakaj ženske trenutno ne morejo postati duhovnice in kakšna bi bila lahko vloga žensk v Cerkvi v prihodnosti?

Škof: Vloga žensk se zelo spreminja in dobivajo tudi vedno več odgovornosti. Dejansko ni teološkega argumenta, zakaj ženske ne bi smele postati duhovnice. Vendar Cerkev, in tudi papež Leon, argumentira s kulturo. Mnogo kultur je na svetu in ene so še daleč stran od enakopravnosti, te kulture zaenkrat še ne zmorejo sprejeti ženske kot duhovnice. Na primer v Afriki. Papeži so že marsikaj poskušali in so morali določene stvari vzeti nazaj. Bilo je toliko protesta iz raznih krajev sveta. To pa je ena velika težava. Na eni strani je super, da smo svetovna Cerkev, na drugi strani se moramo ozirati na vse. To je zelo težavno. Vendar jaz sem za svojo namestnico poklical žensko. Na vsem svetu se tega še nihče ni upal. In zdaj je ravno izšel pomemben dokument iz Rima, dolg 70 strani. In zanimivo je, da je en odstavek posvečen naši škofiji. Nisem nikogar vprašal in sem enostavno samo logično mislil, da to mora biti mogoče, da je ženska moja namestnica. Čeprav v cerkvenem pravu piše, da je vikar lahko le duhovnik. Kljub temu sem naredil in tudi napisal svojo argumentacijo. Sedaj je Rim to potrdil,

in so to napisali v dokument. Nekateri mi tudi pravijo: »Ti si škof in ti lahko vsakega posvetiš v duhovnika in je to veljavno.« To drži, jaz bi to lahko naredil, vendar tako hitro to še ne bo šlo. Cerkev se počasi premika in stopa po dobri poti naprej. Korak za korakom, so pa zelo majhni koraki.

Nikolai: Kakšno je vaše mnenje o tem, da bi se župniki lahko poročili?

Škof: Rekel sem, da bi bil za to. Na vsak način. Vidim veliko težavo. Imamo veliko starih duhovnikov in vidim, da je veliko duhovnikov, ki so res sami in mnogi tudi osamljeni. To je res problem. Seveda pa je tudi veliko mladih, ki bi se verjetno odločili za to pot in nočejo, ker želijo to pot iti z družino. Vidimo na primer pri evangeličanih, da je ta pot mogoča.

Rafael: Zakaj zanimanje za Cerkev v naših krajih upada in kaj bi lahko naredili, da bi prišlo več mladih v cerkev?

Škof: Na to vprašanje ne želim reči nobene besede. To je pa vprašanje, na katerega, prosim, odgovorite vi.

Štefan: Na Obirskem je po navadi še veliko mladih v cerkvi.

Škof: Jih prihaja res še veliko?

Štefan: Ja, precej.

Škof: Zakaj pa misliš, da je tako?

Štefan: Pri nas je to malo vzrok, da mi vsak rojstni dan in vsak god po maši skupaj pred cerkvijo malo popraznujemo. In vsak ve, da imamo po vsaki maši še čas, da se srečamo in poveselimo.

Škof: Imaš prav. Skupnost. To je dober odgovor. Kaj pa še?

Rafael: Mogoče tudi nekateri ne pridejo, ker je ob nedeljah maša prezgodaj in želijo dlje spati.

Morda, če se bi to spremenilo, bi jih prišlo več.

Škof: Ampak to že veste, zakaj ni mogoče, saj ima vsak duhovnik ob nedeljah tri, štiri maše in se ne more razdeliti.

Škof: Kaj pa pravite, da bi bila zjutraj maša in zvečer besedno bogoslužje ali kaj podobnega za mlade?

Leon: Ne, že za vse skupaj.

Štefan: Jaz sem že za mašo.

Škof: Kaj pa še mislite, kaj bi lahko mi naredili, da bi vi bolj hodili v cerkev?

Štefan: Jaz vsako nedeljo hodim.

Leon: Mislim, da morajo tudi starši biti za to. Veliko je staršev, ki ne hodijo v cerkev in potem ta mladi tudi ne grejo.

Štefan: Tako, moja sestra tudi ni hodila v cerkev, zdaj pa s ta majhnim hodi. Prejšnjo nedeljo je majhen sin sestro tako prosil, da je morala iti v cerkev, ni šlo drugače. (smeh)

Škof: Zanimivo. Vprašali ste me, zakaj zanimanje za Cerkev pada in to ne le za nedeljsko mašo. Torej kje je vzrok? Ali je to tako, da med mladino, ki jo poznate, zanimanje upada?

Leon: Ne vem. Eni že rečejo, da nič ne bodo zamudili, če ne gredo v cerkev, in pustijo vse, kar je s Cerkvijo, ob strani. Ampak mislim, če prijatelji tudi gredo k maši in se zanimajo za Cerkev, potem je to malo tudi skupinski pritisk in potem vsi gremo.

Škof: Kaj pa vidve mislita?

Lia: Težko povedati. Jaz tudi mislim, kot je Leon rekel, da je že odvisno od staršev in družine. In veliko vpliva tudi okolje.

Leon: Odvisno je tudi, kakšne ljudi poznaš. Če jih več poznaš, da v cerkev hodijo, potem tudi ti raje greš.

Divina: Mislim, da zanimanje že upada. Prej je bilo tudi vse bolj strogo in so kontrolirali, kdo hodi v cerkev in kdo ne. In zdaj pa to ni več tako. Mislim pa tudi zaradi staršev.

Nikolai: Prej je to bilo tudi bolj v ospredju. Maša je bila fiksna točka.

Tako so meni to povedali starši.

Škof: Ja, in danes imaš tudi več alternative. Vi pravite, da mora to biti nekaj skupnega, da to bolj vleče.

Leon: Jaz mislim, da so največji problem starši.

Rafael: Jaz tudi tako mislim.

Štefan: Meni se zdi, da je tudi kaj skupnega pomembno. Če maša ni bila fajn, je dobro, da se lahko tudi po maši veseliš.

Leon: Kaj je vaše mnenje o tem, da je vedno manj dvojezičnih duhovnikov na Koroškem? Kaj bi lahko naredili glede tega?

Škof: Lahko že rečem, kar mislim, ampak tega mi nihče noče verjeti. Pri nas v Št. Lipšu so bili štirje duhovniki. Zdaj sva še dva, Viktor Omelko in jaz. Na vsak način smo bili štirje. V Selah so v Užnikovi družini (Olip) kar trije duhovniki. Včasih so imele družine veliko otrok. In tako je bilo, da je kakšen sin postal duhovnik, kaka hčerka pa redovnica.

Lia: Ta glavni poklici so bili tedaj v vasi duhovnik, učitelj ali zdravnik – potem si lahko izbral.

Škof: Ja, tako je bilo včasih in zdaj ni več tako. Tu na jugu Koroške je bilo še dosti duhovnikov, na severu pa ne. Potem se je pa tam spet začelo pri Nemcih in pri Slovencih je zdaj čisto konec. Prvič so družine majhne in se starši ne veselijo preveč, če bi kdo postal duhovnik, če imajo samo enega sina ali pa dva. Po moje tudi fare zelo malo prispevajo k temu. Če samo par ljudi pride v cerkev in ni več tiste skupnosti, zakaj bi pa tam kdo rekel, da hoče duhovnik postati in delati v fari, kjer skoraj ni več ljudi, ki pridejo v cerkev in jih Cerkev zanima. Ampak jaz vam pravim, mi bomo imeli spet duhovnike. Letos imamo v semenišču štiri bogoslovce in to je dober znak. Bomo videli, kako bo šlo na naprej. Moč far je, da vedno več laikov prevzema službe, to pa tudi zaradi tega, ker nam primanjkuje duhovnikov, zato se ne bojim za prihodnost.

Štefan: Jaz tudi ne.

Škof: Ampak ljudje morajo biti pripravljeni, da si rečejo, hočem nekaj doprinesiti k skupnosti v fari. Glej, Štefan, ti si ministriral, še vem. In zdaj boš morda berilo bral ali že bereš. Tako se vidi, tu so mladi, ki hočejo, da bi ta skupnost živela naprej. In iz teh se lahko zgodi, da se kdo najde, ki bi želel postati duhovnik.

Štefan: Kaj pa je tisto »besedno bogoslužje«? Je to nekaj, če manjkajo duhovniki?

Škof: Da, besedno bogoslužje. Imamo tečaje in se veliko verouka naučiš tam.

Štefan: A potem lahko tudi imaš mašo?

Škof: Ravno maševati ne moreš, vendar bogoslužje je mogoče praznovati. Lahko vodiš bogoslužje in pridigaš in z ljudmi praznuješ. Tako moramo začeti in potem bo kdo rekel: Tudi jaz bi rad vodil besedno bogoslužje ali pa se bo odločil, da gre v semenišče.

Škof se obrne na Christiana Uraka in ga vpraša:

Škof: Kako je to pri vas v Št. Primožu? Pri vas je v fari zelo živo, a ne?

Christian: Da, jaz sem naredil tečaj za besedno bogoslužje.

Škof: In ljudje to sprejmejo?

Christian: Pravzaprav že. Grobove sva lansko leto tudi že blagoslavljal skupaj z drugo voditeljico besednih bogoslužij in so bili ljudje enostavno srečni, se mi zdi.

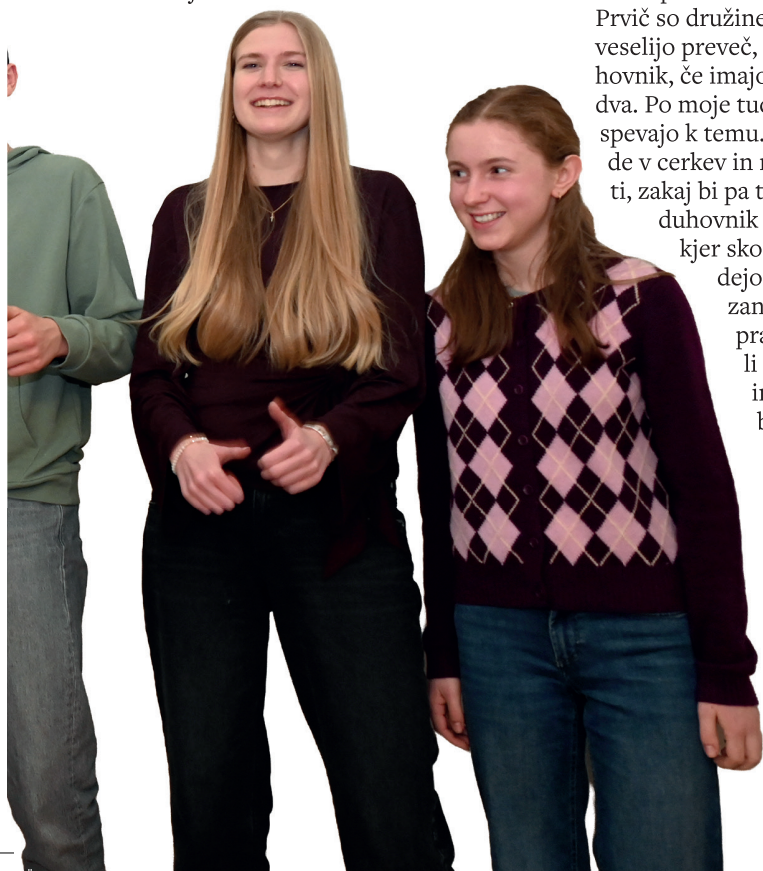
Škof: Vidite, bližnja prihodnost gre v to smer, da vedno bolj vključujemo in izobražujemo laike. Kdo se bo javil kot prvi?

Štefan: Tako spontano to ne gre.

Divina: Če bi lahko mladim dali sporočilo za veliko noč, kaj bi bilo to?

Škof: Z zemeljskim življenjem ni konec človekovega življenja. Da bi ta misel v vseh dvomih prevladovala. Če to vem, da s smrtjo ni vsega konec, bom drugače mislil o nesrečah in vojnah. Morda se bom tudi bolj upal kaj storiti proti trenutnim krivicam. Mi pravzaprav v tem času nič ne naredimo. Sicer veliko govorimo, se jezimo in nas je strah, ampak naredimo pa pravzaprav zelo malo. Ali ne bi kdaj jasno povzdignili svoj glas proti krivicam, opozorili na teptanje človekovih pravic in jasno razlikovali med dobrim in zlom, da bo na svetu spet nekoliko več miru in sočutja.

S ŠKOFOM SO SE POGOVARJALI:
DIVINA DAVID, LIA SALZBURGER,
LEON ROBLEK-JUG, RAFAEL ORAŽE,
NIKOLAI KONTSCHITSCH,
STEFAN SMRTNIK

Rolkanje, turčanje, slečkanje in sekanje – o velikonočnih igrah, ki jih ne poznajo povsod

Tradicija, vredna ohranitve

Sama sem odrasčala ob velikonočnih igrah – ob rolkanju, turčanju ter opazovanju odraslih pri slečkanju in dedeja pri sekanju pirhov. V Šmihelu smo se s sosedi vsako leto za veliko noč zbrali in skupaj preživeli čas ob igrah in druženju. Tega dne smo se veselili tako otroci kot odrasli. Ker so bile velikonočne igre pomemben del mojega otroštva in mladosti, sem mislila, da so takšni običaji razširjeni po vsem Koroškem. A že pogovori z ljudmi iz sosednjih vasi so pokazali, da se velikonočni običaji in igre razlikujejo od kraja do kraja.

Turčanje/tečkanje: Pri velikonočnem zajtrku smo vedno turčkali. Vsak je imel svoj pirh, potem sta pa dva in dva tečkala pirha. Tisti, ki je prvi imel pokvarjeno jajce, ga je moral dati drugemu.

Rolkanje: Za rolkanje pirhov smo imeli posebno leseno napravo. Če je nismo imeli, smo pa položili grablje na ploč oziroma na gajbo. Ta naprava, naša rolka, je bila postavljena tako, da smo po njej skotalili pirhe. Igra pa poteka tako, da vsak, ki pokotali pirh po rolki, skuša zadeti pirh drugega. Tisti, ki je bil zadet, mora plačati tistemu, ki ga je zadel. Prej včasih smo plačali 10 grošev, zdaj pa so centi. Pirh, ki je bil zadet, poberemo in po rolki pokotalimo spet, ko je na vrsti. Igra je zabavna predvsem, če je več ljudi, če igrajo samo trije, ni tako zanimivo.

Slečkanje: To igro so igrali samo mladinci in odrasli. Med letom te igre nikoli nismo igrali, to je bilo res samo za veliko noč. Včasih smo se igrali z enim šilingom, zdaj pa z desetimi centi. Na travi tega ne moremo igrati, primerna so prstena tla, mora biti bolj gladko. Z žebli smo napeli približno meter dolgo nit, potem smo določili distanco in po vrsti metali kovance. Tisti, ki je bil s kovanecem najbližje niti, je osvojil prvo mesto. Zabavno je bilo, ker smo s kovanci metali druge tudi proč od vrvice, igrali smo tako dolgo, da je bil tisti, ki je bil prvi, potisnjen že nekam drugam. Včasih smo nabrali toliko denarja, da ga že v rokah nisi mogel več držati. To je bilo zelo zabavno. Tisti, ki je bil končno prvi, je ves denar dal v kakšno posodo in jo potem

vrgel v zrak. Preden je vrgel vse v zrak, pa se je zmagovalec lahko odločil, če bi rad pobiral kovance, kjer je glava ali številkla zgoraj. To se je nadaljevalo, dokler ni bilo več kovancev, tako da je še zadnji lahko imel srečo in dobil še malenkost. Temu smo pa vedno rekli, da je dobil »poberule«.

Sekanje: Davidov Anza ali Poltnikov Albert sta bila edina, ki sta to igro obvla-

dala. Albert je prišel popoldne za veliko noč in vprašal, kdo hoče, da mu seka pirhe. Pirh se je nastavil na tla, nato pa si potreboval bolj težek kovanec, prej so igrali s šilingom, zdaj pa z dvema evrom. Tako dolgo so metali, dokler ni zadel pirha in je kovanec obtičal v jajcu. Kar je ležalo naokoli, je dobil tisti, ki je dal jajce na voljo. Pirh pa je dobil zmagovalec.

BRINA KUŠEJ

Lena Budin

Ko sem bila čisto majhna, smo se za veliko noč popoldne zbirali na Čebulovem travniku in nas je prišlo res veliko ljudi skupaj. Tam smo igrali vse te igre. Prvi spomini pa so rolkanje. Tega sem se vedno veselila in je bilo res prijetno in zabavno.

Ko se je končalo s srečanjem na Čebulovem travniku, smo se s sosedami v manjši sestavi zbrali pri Davidu in Klokharju. Te igre so res posebne, ker smo jih igrali samo za veliko noč. To je bilo druženje in toliko smo se smejali. Ker se med letom nismo toliko videli, smo ob igri prišli skupaj in se smejali ter zabavali.

Najbolj zanimivo pa je, da se nismo srečale le družine, temveč sosede. Tako si srečal osebe, ki so bile celo leto v Gradcu ali na Dunaju in so potem prišle domov za veliko noč, da bi se skupaj zabavali. To je danes že malo drugače. Še ni dolgo, ko smo se srečali pri Klokharju, zdaj pa je vprašanje, če sploh še kdo pride domov za veliko noč. Pri nas v Šmihelu je žal tako, da se hiše praznuje, ker so starejši umrli, mladine pa ni. Če nikogar ni doma, pa enostavno nič več ne igrajo. Ti običaji se otrokom tudi ne dajejo več naprej. Take tradicije lahko daš naprej samo v družini. Želim si, da bi mladina še naprej hodila domov za praznike in da bi se igre nadaljevale.

Daniel Trampusch

Mi smo rolkali, slečkali in tečkali s sorodniki. Zdaj, ko so vsi že odrasli, tega že nekaj let ne delamo več, vendar so spet mlajši v družini, tako da bi letos radi spet nekaj pripravili. Če se spomnim otroštva, ko smo igrali te igre, mi vedno pride na misel, da je bila pri rolkanju trava previsoka in si jajce izgubil, če nisi točno gledal. Doma smo si za veliko noč sami gradili naše košare, ker drugače nismo dobili daril. Pred Pliberkom pa smo imeli njivo, tam smo za veliko noč tudi streljali možnarje.

Ina Krajger

Mi smo v Šmihelu vedno rolkali, tečkali in slečkali. Kot otrok je to bila vedno takšna gavda, ker so vsi skupaj prišli. Najprej smo bili doma, kjer smo z družino rolkali in tečkali, potem smo šli naprej k Davidu, torej k družini Kušej, kjer smo spet rolkali, tečkali in sekali. Potem smo pa šli še naprej h Klokharju, kjer so slečkali, to je bilo res zabavno. Višek zame je bilo leto, ko je moja sestra Mija Krajger pri slečkanju dosegla drugo mesto in je dobila ogromno denarja. Tedaj sem bila res prepričana, da bo imela za vse življenje dovolj denarja in da ji nikoli ne bo treba več kaj delati, ker je imela tak kup drobiža. Malo se je seveda že nabralo, ampak ker so bili samo kovanci za 10 centov, je izgledalo več, kot je bilo dejansko. Želela bi si, da bi to spet bolj konsekventno počeli, ker je to druženje res lepo vsako leto. Ni običajno, da se vsa sosesčina sreča, da bi igrali igre, to je že velika posebnost.

Ela Grilc

Mi smo vedno v Libučah pri moji teti za veliko noč. Tam se zbere vsa družina Grilc. Mi smo vedno samo rolkali in turčali. Zdaj, ko je v sorodstvu spet več mlajših otrok, to res spet radi počnemo. Ko sem bila majhna, smo sami delali košare za darila, zdaj tega ne počnemo več, kar je škoda.

Mladi smo si pa namislili nekaj novega. Za starše skrijemo pirhe, ki jih morajo najti. Če jih najdejo, mi mladi za njih nekaj spečemo.

Jokej Logar

V soboto smo imeli žegenj, potem pa smo v nedeljo, in če nam je bilo dolgčas tudi v ponedeljek, igrali velikonočne igre. V ponedeljek nas je bilo skoraj več, ker so prišle tete in otroci, tako da smo tedaj še kaj igrali. Spomnim se, da smo rolkali in sekali, tedaj še s šilingom. Zdaj pa ne rolkamo več, temveč samo še turčkamo. Imeli smo tudi običaj, da smo tekli trikrat okoli hiše, potem pa si dobil klobaso.

Otroci polni energije

ALEXANDRA
PRASTER

Tudi letos je na cvetno nedeljo v cerkvi v Št. Jakobu v Rožu oživila zgodba o Jezusovem trpljenju s čarobnim ozračjem, ki so ga ustvarili otroci ljudske šole Št. Jakob. Otroci, stari od sedem do deset let, so s predanostjo, petjem in glasom napolnili cerkveni prostor.

Že od leta 2009 naprej veroučiteljica Eva Ogris vsako leto pripravlja s kolegicami in otroki pasijonsko igro, ki prikazuje Jezusovo trpljenje.

Ravnatelj šole Joško Ottowitz, ki šolo vodi že osem let, poudarja, da gre za več kot le pouk: »Skoraj 25 let sem že na tej šoli. Zame je pomembno, da otrokom posredujemo slovenščino, vero in šport. Pasijonska igra je odlična priložnost, da pokažemo otrokom, da velika noč ne pomeni le šunka in jajca, temveč tudi zgodba, ki se skriva za tem praznikom.«

Trenutno obiskuje šolo 150 otrok, 60 otrok od teh sodeluje pri pasijonski igri. Šola je znana po svoji aktivni vključitvi v šport, kulturo, vero in glasbo. Pasijonska igra je za otroke in starše eden izmed vrhuncev šolskega leta.

Veroučiteljica Eva Ogris opisuje, kako se priprave začnejo že z začetkom leta: »Vsako leto ob začetku leta pošljemo vabila otrokom, naj sodelujejo pri igri. Ko dobim seznam prijavljenih, razdelim vloge. Mlajši otroci so prijatelji Jezusa ali vojaki, starejši prevzamejo glavne vloge. Vsak otrok ima svojo pomembno nalogo – bodisi govori, bodisi bere ali poje. Tudi otrok iz Ukrajine je vključen in ima del svoje vloge v maternem jeziku.«

Priprave trajajo več kot mesec in pol. Otroci se učijo originalnega besedila iz Svetega pisma na pamet, pevci solo pesmi pa intenzivno vadijo. »Pomembno je, da otroci razumejo, kaj se v zgodbi dogaja. Prav tako je ključno, da imajo podporo staršev in celotnega kolektiva učiteljev in učiteljic, da lahko vse skupaj pripravimo,« pojasnjuje Eva Ogris.

Pasijonska igra ni le šolski projekt, temveč tudi priložnost za župnijo. Eva Ogris pripoveduje, kako so starejši obiskovalci svete maše na cvetno nedeljo vedno spet ganjeni: »Ko so otroci prvič predstavili igro v cerkvi, je prišla starejša gospa in imela solze v očeh. Povedala mi je, da šele zdaj razume, za kaj gre v pasijonski zgodbi. Ko otroci prikazujejo Jezusovo trpljenje, ni navdušena le mlajša publika, ampak tudi odrasli kaj odnesejo s seboj.«

Posebno zahvalo Eva Ogris izraža tudi župniku Juriju Buchu, ki vsako leto omogoči izvedbo igre v cerkvi in dovoljuje vključevanje otrok: »Brez soglasja župnika ne bi bilo mogoče pripraviti igre, ki jo otroci tako uprizarjajo z veseljem.« Prav tako se zahvaljuje vsem sodelujočim učiteljem, staršem in predvsem otrokom: »Vsak otrok prispeva, vsak glas in vsaka beseda šteje. Starši doma vadijo z otroki, učitelji dajejo svoj čas in energijo, otroci pa svojo radost in zagnanost.«

Otroci radi pridejo na cvetno nedeljo v cerkev in sodelujejo pri pasijonski igri.

oživljajo tradicijo

Nora, stara 7 let:

Pri pasijonski igri sodelujem, ker je že dolga tradicija, da otroci iz ljudske šole Št. Jakob igrajo Jezusovo trpljenje na cvetno nedeljo v cerkvi. Jaz sem prijateljica od Jezusa in zelo rada sodelujem.

Malia, stara 8 let:

Prevzela sem vlogo prijateljice Jezusa. Jezus je moral nositi križ. Jezus je imel veliko prijateljev in prijatelj, ker je pomagal. Rada sodelujem pri igri, ker rada pojem in imam zelo rada verouk. Pojem tudi solo pesem »Hočem s teboj«.

Max, star je 9 let:

Tudi jaz rad sodelujem. Igram vojaka. Ni težko igrati. Sodelujem, ker mi je všeč in rad igram. Pri verouku se veliko učimo o Jezusu.

Nika, stara 9 let:

»Imam vlogo pripovedovalke. Berem besedilo. To je zelo pomembna vloga in sem veliko vadila. Skoraj vsak dan.«

Emma, stara 10 let:

»Zato rada sodelujem, ker je lušno in zabavno in če to odrasli igrajo, ni tako zanimivo. Če mi otroci igramo Jezusovo trpljenje, je to bolj zanimivo tudi za starše. Igro smo se naučili pri verouku. Veliko se učimo o Jezusu in o tem, kar je naredil.«

Šola je malo več kot le branje, matematika in pisanje. Pomembno je, da se otroci tudi zunaj šole predstavijo, da se naučijo spoštovati tradicijo in hkrati razvijajo svoje sposobnosti. Ko otroci sami predstavljajo zgodbo velike noči, to prinese nekaj posebnega – tako njim kot tudi vsem gledalcem. In to je tisto, kar šteje.

Joško Ottowitz, ravnatelj
ljudske šole Št. Jakob

Velika noč pred 100 leti

Noč luči

Pred sto leti je bila velika noč, kot piše Pavle Zablatic, v naših krajih še nekaj povsem posebnega. Za ljudi je pomenila veliko več kot samo cerkveni praznik. Bila je prav ta noč od velike sobote na veliko nedeljo, praznik Kristusovega vstajenja, ki ga Cerkev praznuje že od četrtega stoletja, vedno prvo nedeljo po prvi spomladanski polni luni. Pomlad je bila čas, ko se je narava prebujala iz zimskega spanja, in zato so se stari običaji močno navezovali na skrivnostno vstajenje življenja.

PRIRPAVILA LAURA PRASTER

Ze na veliko soboto se je začelo praznično razpoloženje. Od cerkva so se slišali velikonočni zvonovi, ki so po starem redu že zjutraj prispeli iz Rima in v cerkvi sprožili veselo alelujo. Dan je bil sicer še postni, vsaj dopoldne, vendar so se ljudje že veselili prihajajočega praznika. Takrat so pripravljali tudi posebno postno jed, imenovano »aleluja«. Na Koroškem so jo jedli iz oprazov in posušenih repinih olupkov, v Ziljski dolini so ljudje rekli: »Aleluja prate ponuja,« kar je pomenilo, da bo kmalu na mizi velikonočna pečenka. V Podjuni so se z alelujo radi tudi pošalili, olupek repe so ovili okoli palice in rekli: »Alelujo nosimo.«

Pomemben običaj je bil tudi velikonočni žegen jedil. Vaška dekleta ali gospodinje so prinesle v lepo okrašenih košarah meso, klobase, pirhe, hren in v Rožu še posebej veliko pogačo, imenovano »prajtelj«. Duhovnik je te jedi blagoslovil, ki so šle na velikonočno jutro prišle na mizo. Kostri blagoslovljenega mesa so položili v brazde na polju, lupine pirhov pa so raztrosili okoli hiše, da bi odgnali zlo.

Posebno mesto so imela velikonočna jajca – pirhi, ki so jih v spodnji Podjuni imenovali »pisánke« zaradi pisanih

barv. Jajce je star indoevropski simbol življenja, v krščanstvu pa simbol vstajenja Kristusa. Pobarvana jajca so poznali že stari Kitajci, Egipčani in Perzijci, kjer so spomladi praznovali »praznik rdečega jajca«.

Pirhi so bili prvotno rdeči ali rumeni, v barvi sonca, ki naj bi s svojo toploto prebudila zemljo iz zimskega spanja in prinesla novo življenje. Tudi beseda »pirh« nam to razkriva, saj izvira iz češčine in pomeni »pordeti, rdeč postati«. Cerkev je to starodavno simboliko prevzela in jo povezala z vstajenjem Kristusa. Z jajci so bile povezane tudi različne igre. Pirhe so »sekali« ali »treljali« – udarjali konici dveh jajc drugo ob drugo, dokler ni trdnjše zmagalo. Otroci so tudi »rolkali« jajca po deščici navzdol po travniku. Te igre niso bile le zabava, imele so magični pomen: simbolično so z njimi poskušali prebuditi pomlad, da bi sonce čim prej raztopilo sneg in prineslo novo življenje. Krščanstvo je starodavno simboliko preneslo na Kristusa. Tako kot življenje prihaja iz jajca, je Kristus vstal iz groba.

Poseben običaj je bilo tudi velikonočno streljanje z možnarji. Možnarji so se oglasili dopoldne na veliko soboto, da so odganjali zimske duhove.

Velikonočna molitev

*O vstali Jezus,
blagoslovi naš dom,
našo družino
in naše delo.*

*Daj nam vere, upanja in ljubezni.
ter nas varuj vsega hudega.
Amen.*

V spomin na Anico Vrečar.

Fotografija je nastala pred leti na njenem domu v Kotmari vasi. Imela je bogato zbirko lastnih pirhov, ki jih je poslikala ali izpraskala z velikonočnimi motivi. Tudi primerne prtiče je izvezla.

GOTTHARDT

Ni bilo pa le to, obstajal je tudi velikonočni kres, dediščina predkrščanskih časov. V Podjuni so zvečer ali zgodaj zjutraj prižgali smolnate bakle, jih nesli po vasi in po poljih ter na koncu zanetili kres, pogosto v obliki velikega križa na pobočju. Še danes temu pravijo »Kristusa iskati«. Ogenj naj bi prinašal dobro letino in varoval pred hudim. Za Cerkev pa kres simbolizira vstalega Kristusa kot »luč sveta«.

Ob velikonočnih praznikih so obstajale tudi posebne ljudske vere, ki so se gale še v predkrščanske čase. Okoli leta 1920 so na Koroškem ob Baškem jezeru zdravili bolezni s posebnim črnim jajcem. Jajce so pobarvali, nesli k blagoslovu, ga trikrat prekrizali in lupino po uporabi dali mravljam, da naj izgine bolezen.

ZABLATNIK, PAVLE: ČAR LETNIH ČASOV V LJUDSKIH ŠEGAH; CELOVEC: MOHORJEVA ZALOŽBA, 1984

Pred približno sto leti velika noč v Spodnji Ziljski dolini ni bila le najvišji cerkveni praznik, temveč tudi čas bogatih ljudskih običajev. Ti običaji niso bili zgolj izraz pobožnosti, ampak so imeli tudi zelo konkreten

namen: varovati človeka, dom in naravo ter zagotoviti srečo in blagoslov za prihodnje leto. V središču je stal blagoslovljeni prajtl, ki je veljal za nosilca posebne duhovne moči.

Njegov pomen se je začel že na cvetno nedeljo. Verniki so ga po blagoslovu čim hitreje odnesli domov, saj je po ljudskem verovanju to prinašalo uspeh pri delu na polju. Ko so prišli domov, so z njim obhodili hišo in gospodarsko splotje ter tako simbolično ustvarili varovalni krog, ki naj bi ščitil ljudi, živino in premoženje pred nesrečami.

Blagoslovljeni prajtl pa ni imel pomena le na ta dan, temveč je spremljal življenje tudi v dneh velikega tedna in še dolgo po praznikih. V hiši shranjen je varoval pred nevihtami in požari. Posamezne vejice so polagali v ognjišče, da bi odvrnili hudo vreme.

Njegovi deli so našli svoje mesto tudi v kmečkem življenju. Položili so ga na vrata hleva, ko je živina prvič odšla na pašo, ali pa so z njegovimi trakovi okrasili mlada žrebeta, da bi jih obvarovali pred boleznijo in nesrečo.

Poseben pomen je imel prag, ki je v ljudskem doemanju predstavljal mejo med varnim notranjim prostorom in negotovo zunanostjo. Ob pomembnih

življenjskih dogodkih, kot so bile poroke ali pogrebi, so prajtl polagali na prag, da bi zagotovili zaščito. Še posebej zgovoren je ta običaj ob smrti. Ko so pokojnika nesli iz hiše, naj bi blagoslovljena vejica varovala žive pred nevarnostmi.

Na veliko soboto so opravljali danes skoraj pozabljen obred. Iz vejic prajtla so izdelali majhne križe, ki so jih položili v zemljo pred hišo in hlevom ter jih pokropili z blagoslovljeno vodo.

Velikonočni čas so dopolnjevali tudi obredi blagoslova ognja in vode na veliko soboto. Blagoslovljeni ogenj je prižgal domače ognjišče za praznične jedi, blagoslovljena voda pa je služila za blagoslov doma, dvorišča in polj. Še tedne po veliki noči so z njo škropili travnike in njive, da bi pospešili rast in zagotovili dobro letino.

Vsi ti običaji pričajo o globoki povezanosti vere in vsakdanjega življenja. Velika noč ni bila le spomin na Kristusovo vstajenje, temveč tudi čas, ko so ljudje s pomočjo blagoslovljenih znamenj in dejanj iskali varstvo, blagoslov in upanje za vse leto, ki je bilo pred njimi.

WIESFLECKER, PETER: GLÜCKS- UND ABWEHRZAUBER IM UNTERGAILTALER OSTERBRAUCHTUM; 2017

¹⁰⁰ dni
zastonj

Če v jubilejnem letu naročite časopis, ga boste brali **brezplačno 100 dni!***

Posredujte nam ime, priimek, e-naslov, telefonsko številko
in poštni naslov:

☎ 0463 54 587 3101

✉ redakcija@nedelja.at

* Po 100 dneh se jubilejni abonma konča. Nato se oglasimo pri vas in lahko
spremenite jubilejni v redni abonma Nedelje.

